

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าสตรีกำลังสมรสมีความคาดหวังการถือหนูนในวัยสูงอายุจากบุตรในภาพรวมมากน้อยเพียงใด และมีความคาดหวังในแต่ละด้าน (ด้านที่อยู่อาศัย,ด้านการเงิน และด้านการดูแลยามเจ็บป่วย) แตกต่างกันอย่างใด และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังของครัวเรือน กับ ความคาดหวังการถือหนูนในวัยสูงอายุจากบุตรของสตรีไทย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจของโครงการสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทย (A Survey on the Status of Women and Fertility in Thailand; SWAFT) พ.ศ. 2536 ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์สตรีที่กำลังสมรสทั่วประเทศที่มีอายุ 15-44 ปี จำนวน 2,800 ราย และสามีอีกจำนวนครึ่งหนึ่ง 1,475 ราย โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แต่สำหรับข้อมูลที่จะนำมาศึกษาในครั้งนี้ จะใช้เฉพาะในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณและเฉพาะแบบสอบถามของสตรีเข้าข่ายเท่านั้น

ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา คือ “ความคาดหวังการถือหนูนในวัยสูงอายุจากบุตร” และตัวแปรอิสระแบ่งเป็นปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมของสตรี ได้แก่ อายุ การศึกษา การทำงาน รายได้ สถานภาพสตรี และเพศของบุตร และปัจจัยภูมิหลังครัวเรือนของสตรี ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และภาค

โดยมีสมมติฐานหลักของการศึกษา คือ สตรีที่มีปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังครัวเรือนแตกต่างกัน จะมีความคาดหวังการถือหนูนในวัยสูงอายุจากบุตรที่แตกต่างกันด้วย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล หรือ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับ ตัวแปรอิสระนั้น ใช้วิธีทางสถิติ 2 วิธี คือ การวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross-Tabulation) และการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยลอจิต (Multinomial logit Regression) ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ เพราะ ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นระดับคะแนนที่มีมาตรวัดแบบจัดลำดับ (ความคาดหวังทั้งพานบุตรในภาพรวม) และมาตรวัดแบบนามมาตรา (ประเภทของความคาดหวังจากบุตร) สำหรับผลการศึกษาพอจะสรุปได้ ดังนี้

1) ปัจจัยภูมิหลังของสตรีทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม

1.1 อายุของสตรี จากผลการวิเคราะห์ในระดับ 2 ตัวแปร พบว่า อายุของสตรีไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 โดยพบว่าสตรีไม่ว่ากลุ่มอายุใด จะมีสัดส่วนความคาดหวังที่ใกล้เคียงกันและไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปรที่สามารถควบคุมด้วยตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวได้พร้อมกัน กลับพบว่า อายุของสตรี มีอิทธิพลต่อความไม่คาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุเท่านั้น ส่วนความคาดหวังจากบุตรบางด้านไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 การศึกษาของสตรี ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร ในระดับ 2 ตัวแปร ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ทั้งสองตัวแปรเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาดำเนินความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร ในสัดส่วนที่สูงกว่าสตรีที่มีการศึกษาสูง และสัดส่วนนี้จะลดลงเรื่อยๆ ในสตรีที่การศึกษาสูงขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถยืนยันได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากผลการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยลอจิต นั่นคือ แบบแผนความสัมพันธ์ยังคงเป็นไปในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นสรุปได้ว่า การศึกษาของสตรีมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร

1.3 การทำงานของสตรี ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร โดยใช้วิธีการแบบไขว้ พบว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสองตัวแปรเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 โดยสตรีที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมจะมีความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตรมากกว่าสตรีทำงานนอกภาคเกษตรกรรม หรือไม่ได้ทำงาน และเมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต พบว่า การทำงานของสตรีทำให้เกิดความแตกต่างในความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทิศทางตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ สตรีทำงานในภาคเกษตรกรรม จะมีแนวโน้มที่คาดหวังจากบุตรทุกด้านมากกว่าสตรีที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม และไม่ได้ทำงาน ดังนั้นสรุปได้ว่า การทำงานมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในความคาดหวังการถือหนูนในยามสูงอายุจากบุตร

1.4 รายได้ของสตรี จากผลการวิเคราะห์ในระดับ 2 ตัวแปร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร มีแนวโน้มเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 กล่าวคือ สตรีที่มีรายได้ต่ำ จะมีความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร ในสัดส่วนที่มากกว่าสตรีที่มีรายได้สูงกว่า เมื่อควบคุมด้วยเขตที่อยู่อาศัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร ยังคงไม่แตกต่างกันไปจากเดิมมากนัก และมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต พบว่า รายได้ของสตรี มีอิทธิพลต่อความไม่คาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุเท่านั้น ส่วนความคาดหวังจากบุตรบางด้านไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

1.5 สถานภาพสตรี ในการวิเคราะห์ด้วยตารางไขว้ ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสตรีกับความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 โดยสตรีที่มีสถานภาพสตรีระดับต่ำ จะมีความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรมากกว่าสตรีที่มีสถานภาพสตรีระดับสูง เมื่อควบคุมด้วยการทำงานของสตรี ก็ยังคงพบความสัมพันธ์เช่นเดิม และมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในกลุ่มไม่ได้ทำงานเท่านั้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สามารถยืนยันได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากผลการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยลอจิต นั่นคือ แบบแผนความสัมพันธ์ยังคงเป็นไปในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นสรุปได้ว่า สถานภาพสตรีมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร

1.6 เพศของบุตร ผลการศึกษาด้วยวิธีตารางไขว้ แสดงว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของบุตรกับความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตร เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 โดยสตรีที่มีทั้งบุตรสาวและบุตรชาย หรือ มีเฉพาะบุตรสาวอย่างน้อย 1 คน จะมีความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรมากกว่าสตรีที่มีเฉพาะบุตรชายอย่างน้อย 1 คน เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมในรายละเอียดเกี่ยวกับเพศที่คาดหวังจากบุตรสาวหรือจากบุตรชายในแต่ละด้าน พบว่า สตรีส่วนใหญ่คาดหวังด้านต่างๆจากบุตรสาวมากกว่าบุตรชายอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นความคาดหวังจากบุตรด้านที่อยู่อาศัย ความคาดหวังจากบุตรด้านการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย และความคาดหวังจากบุตรด้านการเงิน ต่อมาเมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต ปรากฏว่า มีเพียงไม่มีบุตรเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความไม่คาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความคาดหวังจากบุตรบางด้านไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ปัจจัยภูมิหลังของครัวเรือน

2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่า สตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนต่ำ จะมีความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตรมากกว่าสตรีที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนสูงกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 เมื่อควบคุมด้วยเขตที่อยู่อาศัยและการทำงานของสตรี พบว่า ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนกับความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร ยังคงอยู่ในทิศทางเดิม และมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สามารถยืนยันได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากผลการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยลอจิต นั่นคือ ภาพรวมของแบบแผนความสัมพันธ์ยังคงเป็นไปในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นสรุปได้ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร

2.2 การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน ในการวิเคราะห์ด้วยตารางไขว้ พบว่า สตรีที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือนและไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน มีสัดส่วนความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตรที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 และเมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต พบว่า ตัวแปรการมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือนไม่ได้มีความแตกต่างของความคาดหวังพึ่งบุตรแต่อย่างใด ดังนั้นสรุปได้ว่า การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือนไม่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร

2.3 เขตที่อยู่อาศัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับ 2 ตัวแปร พบว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจะมีความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร มากกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อรวมเมืองอื่นและกรุงเทพมหานครเป็น เขตเมือง ปรากฏว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจะมีความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตรมากกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติ ครั้นวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยและ ความไม่คาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตรเป็นไปในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ สตรีที่อยู่ในเมืองจะมีแนวโน้มไม่คาดหวังจากบุตรมากกว่าคาดหวังทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท สำหรับความคาดหวังจากบุตรบางด้าน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ภาค ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาคที่อยู่อาศัยกับความคาดหวังการเกื้อหนุนในขามสูงอายุจากบุตร ในระดับ 2 ตัวแปรได้แสดงทิศทางเป็นไปตามสมมติฐาน คือสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีความคาดหวังการเกื้อหนุนในขามสูงอายุจากบุตรมากกว่า ภาคอื่น ๆ (กลาง เหนือและใต้) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 ต่อมาเมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยลอจิต ปรากฏว่า สตรีที่อยู่ในภาคเหนือ, ภาคกลางและภาคใต้มีแนวโน้มที่จะไม่คาดหวังจากบุตร มากกว่า คาดหวังทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนในกลุ่มคาดหวังบางด้านไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 27 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของสตรีทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังครัวเรือนกับ ความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร ในภาพรวมโดยการวิเคราะห์แบบตารางไขว้

	ทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานและมีนัยสำคัญทางสถิติ	ทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานแต่มิมีนัยสำคัญทางสถิติ	ทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	ทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
ภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม				
1.อายุของสตรี	-	-	-	X
2.การศึกษาของสตรี	X	-	-	-
3.การทำงานของสตรี	X	-	-	-
4.รายได้ของสตรี	X	-	-	-
5.สถานภาพสตรี	X	-	-	-
6.เพศของบุตร	X	-	-	-
ภูมิหลังครัวเรือน				
7.สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	X	-	-	-
8.การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน	-	-	-	X
9.เขตที่อยู่อาศัย	-	-	X	-
10.ภาค	X	-	-	-

ตารางที่ 28 สรุปลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของสตรีทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังครัวเรือนกับความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูงอายุจากบุตร ในภาพรวม โดยการวิเคราะห์ถดถอยลอจิสต์

ตัวแปรอิสระ	ไม่คาดหวังเปรียบเทียบกับคาดหวังทุกด้าน	คาดหวังบางด้านเปรียบเทียบกับคาดหวังทุกด้าน
อายุ	+++	0
การศึกษา	+++	+++
การทำงาน(ในภาคเกษตรกรรม)	++	++
รายได้	+	0
สถานภาพสตรี	+	+++
เพศของบุตร(มีทั้งบุตรสาวและบุตรชาย)	+++	0
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	++	+++
การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน	0	0
เขตที่อยู่อาศัย(ชนบท)	++	0
ภาค(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	++	+++

+	มีความสัมพันธ์ทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05
++	มีความสัมพันธ์ทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.01
+++	มีความสัมพันธ์ทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.001
0	ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 29 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของสตรีทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังครัวเรือนกับประเภทความคาดหวังการเกื้อหนุนในยามสูง อายุจากบุตร โดยการวิเคราะห์ถดถอยลอจิต

ตัวแปรอิสระ	คาดหวังด้านที่อยู่อาศัย เปรียบเทียบกับคาดหวัง ด้านการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย	คาดหวังด้านการเงิน เปรียบเทียบกับคาดหวัง ด้านการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย
อายุ	0	0
การศึกษา	0	0
การทำงาน(ในภาคเกษตรกรรม)	0	0
รายได้	0	0
สถานภาพสตรี	0	--
เพศของบุตร(มีทั้งบุตรสาวและบุตรชาย)	0	-
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	0	0
การมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือน	0	0
เขตที่อยู่อาศัย(ชนบท)	--	0
ภาค(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	0	0

-	มีความสัมพันธ์ทางลบ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05
--	มีความสัมพันธ์ทางลบ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.01
0	ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะหลักอยู่ 2 ประเภทคือ

1. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยในอนาคต

1.1 ในการศึกษาครั้งนี้มีสตรีในข่ายพิจารณา คือ อายุ 15-44 ปีเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะนำสตรีที่มีอายุมากกว่านี้ เข้ามาศึกษาด้วยเพราะความคาดหวังนี้อาจจะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุชัดเจนขึ้น หากมีการขยายกลุ่มอายุของประชากรไปให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรที่มีอายุเข้าใกล้วัยสูงอายุมากขึ้น

1.2 การศึกษานี้เลือกพิจารณาเฉพาะความคิดเห็นของสตรี ในครั้งต่อไปควรจะได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรของสามีด้วย เพื่อที่จะศึกษาถึงความสอดคล้องในความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

2.1 ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าสตรีส่วนใหญ่ยังคงหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรค่อนข้างสูง แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสายใยครอบครัวและระบบครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่ยังดำรงอยู่ในการที่จะเกษียณและดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้นรัฐควรส่งเสริมให้ระบบครอบครัวคงอยู่ต่อไป และเน้นเพิ่มขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งพิจารณาให้สิ่งจูงใจแก่ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ เช่น การที่รัฐอนุมัติเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายรายเดือน หรือ การลดภาษีให้สำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครัวเรือน เป็นต้น เพื่อที่จะให้ครอบครัวเป็นที่พึ่งพาเกษียณดูแลผู้สูงอายุในอนาคต

2.2 จากการที่พบว่า ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยและภาคที่แตกต่างกันมีผลให้มีทัศนคติเรื่องความคาดหวังการเกษียณในยามสูงอายุจากบุตรที่แตกต่างกันกล่าวคือ สตรีส่วนใหญ่ในเขตชนบทจะคาดหวังพึ่งพาบุตร มากกว่าเขตเมือง และสตรีที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะคาดหวังพึ่งพาบุตร มากกว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคอื่น ๆ ดังนั้นการกำหนดนโยบายมาตรการหรือแผนการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคมด้านการดูแลผู้สูงอายุ จึงควรคำนึงถึงความแตกต่างของเขตที่อยู่อาศัยและภาคเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ กัน

2.3 จากการที่พบว่าสตรีในเขตเมืองจะมีความคาดหวังการดูแลสุขภาพเจ็บป่วยจากบุตร มากกว่า ในเขตชนบท ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายในเรื่องการดูแลสุขภาพ สภาพในเขตเมืองค่อนข้างสูง นอกจากนี้ประชากรในวัยสูงอายุมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยบ่อยครั้ง การอาศัยลูกหลานจึงเป็นสิ่งที่คาดหวังจากผู้สูงอายุทั่วไป ซึ่งในส่วนนี้รัฐจึงควรมีนโยบายช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุโดยไม่คิดมูลค่า แม้ว่าในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันค่อนข้างวิกฤติ รัฐอาจไม่มีเงินพอที่จะทำได้ รัฐก็อาจหางค์การอื่นๆ ช่วยสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นสถานพยาบาลเอกชน องค์กรภาคเอกชน องค์กรศาสนาและชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือการรักษาพยาบาลและดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งรัฐจะต้องดำเนินนโยบายงานส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และกำหนดแผนงานดำเนินการเตรียมการเข้าวัยสูงอายุสำหรับคนรุ่นหนุ่มสาวและผู้ที่จะเข้าวัยสูงอายุเพื่อที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในส่วนนี้ได้

2.4 ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติเรื่องคาดหวังพึ่งพาบุตร โดยเฉพาะสตรีที่มีการศึกษาค่าจะคาดหวังพึ่งพาบุตรมาก ซึ่งสอดคล้องว่าคนในวัยสูงอายุ และผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ปัจจุบันยังคงมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา ดังนั้นเมื่อสตรีกลุ่มนี้เข้าสู่วัยสูงอายุในอนาคต รัฐจะต้องกำหนดนโยบาย หรือเตรียมมาตรการใดๆ ให้สอดคล้องกับกลุ่มคนรุ่นดังกล่าวนี้ และมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น อาจจะอบรมเพิ่มเติมกับสตรีในเรื่องการเตรียมการยามสูงอายุด้านสุขภาพ จิตใจ ฯลฯ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุรัฐจะต้องมีการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสุขภาพตนเอง หรือ อบรมเพิ่มเติมในเรื่องอาชีพเสริมต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีงานทำ หรือไม่มีญาติเพื่อที่จะพึ่งพาตนเองได้

2.5 จากการศึกษาพบว่า สตรีส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่มีหลักประกันให้กับรายได้ในยามสูงอายุ รวมทั้งไม่มีเงินออมไว้ใช้ยามแก่ชรา ดังนั้นเมื่อสตรีกลุ่มนี้เข้าสู่วัยสูงอายุในอนาคต รัฐจะต้องกำหนดนโยบาย หรือ เตรียมมาตรการใดๆ ให้สอดคล้องกับกลุ่มคนรุ่นนี้ เช่น รัฐจะต้องมีการอบรมส่งเสริมในเรื่องอาชีพเสริม แก่สตรีรวมทั้งส่งเสริมให้มีการออมเงินในรูปแบบต่างๆ เพื่อจะได้เป็นทางเลือกของผู้สูงอายุ